

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 31 maj 2007

Mål nr

T 228-07

KLAGANDE

JS

Ombud: Jur kand OB

MOTPART

LS

Ombud och biträde enligt rättshjälpslagen: Advokat IS

SAKEN

Vårdnad m.m.

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts dom den 13 december 2006 i mål T 4424-06

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut när det gäller vårdnaden om parternas dotter T.

Högsta domstolen fastställer vad tingsrätten förordnat om Ts rätt till umgänge med JS med följande tillägg.

- Veckoslutsumgänge enligt punkten 2 c i tingsrättens domslut skall inte äga rum under de jul- och nyårshelger samt sport-, påsk- och höstlov då någon umgängesrätt inte följer av punkterna 2 d–h i tingsrättens domslut.
- Sommarumgänge enligt punkterna 2 j–m i tingsrättens domslut skall gälla från kl. 09.00 måndag morgon till kl. 09.00 måndag morgon.

Högsta domstolen fastställer enligt rättshjälpslagen ersättning till IS med trettioåttatusenettihundrafyrtioen (38 141) kr, varav 36 960 kr för arbete och 1 181 kr för tidsspillan. Av beloppet utgör 7 628 kr mervärdesskatt.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

JS har yrkat att vårdnaden om parternas dotter T skall vara gemensam och att T skall vara stadigvarande bosatt hos honom, alternativt växelvis bosatt hos båda parterna. I sista rummet har han yrkat att umgänge skall äga rum mellan honom och T varannan vecka från tisdag kl. 14.30 till måndag kl. 09.00, med början efter Högsta domstolens dom.

LS har bestritt de yrkade ändringarna och i förtydligande syfte för egen del yrkat att veckoslutsumgänge inte skall äga rum under de lov då T inte har

s.k. lovumgänge med JS (punkterna 2 d–h i tingsrättens domslut) samt att sommarumgänge gäller från kl. 09.00 måndag morgon till kl. 18.45 söndag kväll.

JS har bestritt LSs yrkande om förtydliganden av tingsrättens dom och under huvudförhandlingen i Högsta domstolen tillagt att han, om Högsta domstolen skulle besluta om förtydliganden när det gäller umgänge i enlighet med LSs begäran, yrkar att vid de tillfällen som det beslutade veckoslutsumgänget mellan honom och T påverkas av lovumgänge enligt tingsrättens domslut punkterna 2 f–h, och när LS har lovumgänge, sagda veckoslutsumgänge skall flyttas till veckoslutet före lovet, samt att sommarumgänge skall gälla från kl. 09.00 måndag morgon till kl. 09.00 måndag morgon.

LS har justerat sitt yrkande såvitt gäller tiderna för sommarumgänge i enlighet med JSs inställning men har bestritt hans yrkande såvitt gäller veckoslutsumgänget.

DOMSKÄL

Vårdnad

Huvudfrågan i målet är om parternas samarbetsvårigheter är sådana att detta utesluter att de har gemensam vårdnad om dottern T, född år 2004.

De ändringar i föräldrabalkens bestämmelser om vårdnad, boende och umgänge som trädde i kraft den 1 juli 2006 syftade framför allt till att förstärka barnperspektivet (se prop. 2005/06:99). Enligt den nya lydelsen av

portalparagrafen om barnets bästa i 6 kap. 2 a § föräldrabalken skall således barnets bästa ”vara avgörande” för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge. Detta innebär att det inte finns några andra intressen som kan gå före barnets bästa, t.ex. rättvisa mellan föräldrarna eller en förälders behov av kontakt med barnet. Att det är barnets bästa som bör vara avgörande när det fattas beslut om vårdnad, boende och umgänge är självklart och betonades redan i 1998 års vårdnadsreform då portalparagrafen infördes. Med den nu ändrade lydelsen avsågs att detta skulle komma till än klarare uttryck i lagtexten (a. prop. s. 38 ff.).

Vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall utifrån en bedömning av de individuella förhållandena. Det har inte ansetts vara möjligt att i lagtexten mera utförligt ange vad som skall anses vara bäst för barnet eftersom detta skulle kunna innebära att nödvändig flexibilitet i enskilda fall går förlorad. En omständighet som det vid bedömningen, enligt 6 kap. 2 a § föräldrabalken, skall fästas avseende särskilt vid är dock barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. I 6 kap. 5 § finns ytterligare bestämmelser om den prövning som skall ske när en ändring av vårdnaden aktualiseras. När domstolen tar ställning till om vårdnaden skall vara gemensam eller anförtros åt en förälder skall den således, enligt ett nytt tillägg i andra stycket, fästa avseende särskilt vid föräldrarnas förmåga att samarbeta i frågor som rör barnet.

Innebörden av denna nya bestämmelse, som betonar betydelsen av föräldrarnas samarbetsförmåga, utvecklas i propositionen (a. prop. s. 49 ff.). Där framhålls att gemensam vårdnad i de allra flesta fall är en ur barnets synvinkel mycket bra vårdnadsform och att den möjlighet som infördes år 1998 för domstolarna att besluta om gemensam vårdnad mot en förälders

vilja bör finnas kvar. Samtidigt betonas att det naturligtvis inte mer eller mindre schablonmässigt får beslutas om gemensam vårdnad mot den ena förälderns önskemål och att det är viktigt att en förälders motstånd mot gemensam vårdnad tas på allvar. Vidare uttalades i propositionen följande (a. prop. s. 51).

”Enligt regeringens mening bör gemensam vårdnad normalt förutsätta att föräldrarna har ett någorlunda konfliktfritt samarbete. Det innebär inte att de alltid måste ha samma uppfattning, men de måste kunna hantera sina delade meningar på ett sätt som inte drabbar barnet. Ett barn mår inte bra av ständiga konflikter mellan föräldrarna. Det är uppenbarligen till nackdel för barnet om en förälder genomgående och för att obstruera motsätter sig den andra förälderns initiativ. Om föräldrarna saknar vilja och förmåga att sätta barnets bästa före den egna konflikten, färgar detta omvårdnaden om barnet. Gemensam vårdnad bör i sådana fall inte få användas som ett medel för att ”tvinga” föräldrarna att samarbeta. Gemensam vårdnad kan alltså vara oförenlig med barnets bästa även om konflikten mellan föräldrarna inte kan sägas vara så svår och djup att det är omöjligt för dem att samarbeta. Vad som är barnets bästa bör i varje enskilt fall bestämmas utifrån en bedömning av de individuella förhållandena, och någon presumtion för eller mot gemensam vårdnad bör inte gälla. Som framhölls vid 1998 års vårdnadsreform måste således möjligheten att döma till gemensam vårdnad mot en förälders vilja över huvud taget användas med stor försiktighet och lyhördhet.”

En gemensam vårdnad får således anses förutsätta att det finns en realistisk möjlighet för föräldrarna att gemensamt och inom rimlig tid lösa de frågor som rör barnet och hantera de delade meningar som kan finnas, utan att de mer regelmässigt behöver hjälp utifrån för att fatta beslut och utan att det uppstår ständiga konflikter som drabbar barnet. Gemensam vårdnad kräver att föräldrarna kan ta gemensamt ansvar. Uttryck för brist på förtroende för den andra föräldern liksom för bristande vilja eller förmåga att vara flexibel och jämkas samman sin uppfattning med den andres är tecken som tyder på att gemensam vårdnad kan vara oförenlig med barnets bästa. En konflikt

mellan föräldrarna bör dock inte utesluta gemensam vårdnad, om motsättningarna kan antas vara av övergående natur och därför inte bedöms hindra ett fungerande samarbete på längre sikt i frågor som rör barnet.

I det nu aktuella fallet har, som hovrätten anfört, JS och LS haft konflikter av varierande art och omfattning allt sedan Ts födelse. De har inte kunnat lösa frågor om vårdnad, boende och umgänge på egen hand utan rättsliga processer har pågått sedan flickan var fyra månader gammal. Utformningen av umgänbeslutet i tingsrättens dom och de nya yrkanden som framställts rörande umgänget i Högsta domstolen illustrerar väl parternas problem att få till stånd ett fungerande samarbete kring barnet. Parternas samarbetsproblem är enligt Högsta domstolen av sådan omfattning att gemensam vårdnad inte kan anses bäst för T. Som hovrätten bestämt bör vårdnaden om T därmed anförtros LS ensam.

Umgänge

När det gäller JSs yrkande om att T skall ha rätt till ett utökat umgänge med honom vilket i praktiken innebär ett växelvis boende, finner Högsta domstolen på samma sätt som hovrätten att detta inte kan anses vara förenligt med Ts bästa. Högsta domstolen konstaterar samtidigt att det umgänge som beslutats av tingsrätten är av sådan omfattning att det ger goda förutsättningar för T att upprätthålla en nära och god kontakt med J S.

LSs yrkande om att Högsta domstolen skall förtydliga tingsrättens förordnande om umgänge har som ovan framhållits uppenbarligen sin grund i de svårigheter parterna har att samarbeta. Det får visserligen anses vara notoriskt att ett sådant förordnande om helg- och lovumgänge som

tingsrätten beslutat innebär att LS – om parterna inte kommer överens om annat – bestämmer var T skall vara de helger och lov så som de preciserats i punkterna 2 d–h i tingsrättens domslut då någon umgängesrätt med J S inte föreligger. Ett förtydligande bör dock ske för att undvika framtida konflikter mellan parterna. När det gäller preciseringen beträffande tiderna för sommarumgänget bör denna utformas på det sätt båda parter godtagit. Högsta domstolen finner däremot inte skäl att som JS yrkat förordna om ytterligare veckoslutsumgänge i anslutning till de helger och lov då han inte skall umgås med T, eftersom det av tingsrätten beslutade umgänget sammantaget får anses väl ägnat att tillgodose Ts behov av en nära och god kontakt med JS.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Nina Pripp, Torgny Håstad, Marianne Lundius, Anna Skarhed (referent) och Gudmund Toijer
Revisionssekreterare: Ralf Järtelius